

Ayşegül DEDE*

KOMŞULUK GELENEĞİ, DİJİTAL KÜLTÜR VE SANAL TOPLULUKTA KOMŞULUK İLİŞKİLERİ	DIGITAL CULTURE, TRADITIONAL NEIGHBORHOOD AND NEIGHBORLY RELATIONS IN A VIRTUAL COMMUNITY
<p>ÖZET</p> <p>Dijitalleşmenin etkisi ile komşuluk geleneğinde önemli bir değişim yaşanmaktadır. Dijitalleşme ile bazı komşuluk gelenekleri yok olurken, bazı gelenekler dijital platformlar ile farklı bir forma evrilerek gündelik yaşam kültüründe yer almaya devam etmektedir. Dijital kültür içinde şekillenen yeni bir ilişki ve iletişim ağı gündelik yaşam pratiklerini etkilemektedir. Sanal ortamda sosyal etkileşim ile komşuluk ilişkileri yürütülmektedir. Bu çalışma, komşuluk geleneğinde dijital kültür ile ortaya çıkan değişimi incelemeyi amaçlamıştır. Komşuluğa ilişkin sanal uygulamalar yüz yüze görüşme ve fiziksel olarak bir arada bulunma olarak komşuluk geleneğindeki bazı temel kalıpları değiştirmektedir. Çalışmada bu değişim doküman analizi yöntemiyle araştırılmış, farklı dijital uygulama ve gruplar ile örneklendirilmiştir. Bu analiz sonucunda çalışmada komşuluk geleneğinin üçüncü mekân olgusu kapsamında ve farklı bir sosyal etkileşim türü olarak sanal toplulukta devam ettiği belirtilmiştir. Çalışmada sanal topluluktaki komşuluk ilişkileri dayanışma ve paylaşma gibi geleneksel komşuluğa ilişkin değerlerin uygulama alanını genişletirken, kişisel verilerin korunması ve iletişim başlıklarında bazı problemleri ortaya çıkardığı ifade edilmiştir.</p> <p>Anahtar kelimeler: Dijital Kültür, Komşuluk Geleneği, Sanal Topluluk, Üçüncü Mekân, WhatsApp.</p>	<p>ABSTRACT</p> <p>There has been a significant change in traditional neighborhood with the impact of digitalization. While some neighborhood traditions disappear with digitalization, some traditions continue to take place in the culture of daily life by evolving into a different form with digital platforms. A new relationship and communication network is being structured in digital culture, this structuring affects daily life practices, and social interaction and neighborhood relations are carried out in the virtual environment. This study aims to examine the change in the traditional neighborhood that emerged with digital culture. Virtual applications of neighborliness change some of the basic patterns in the tradition of neighborliness, such as face-to-face interviews and physical coexistence. In the study, this change was investigated through document analysis and exemplified with different digital applications and groups. As a result of this analysis, it is stated in the study that the traditional neighborhood continues in the virtual community within the scope of the third space, which is the phenomenon and a different type of social interaction. While neighborly relations in the virtual community expand the application area of traditional neighborly values such as solidarity and sharing, some problems arise in neighborly ties regarding personal data protection and communication</p> <p>Keywords: Digital Culture, Traditional Neighborhood, Virtual Community, Third Place, WhatsApp.</p>

* Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Niğde/Türkiye. E-posta: ayseguldede@ohu.edu.tr / Asst. Prof. Niğde Ömer Halisdemir University, Faculty of Humanities and Social Science, Department of Sociology, Niğde/Türkiye. E-Mail: ayseguldede@ohu.edu.tr

Giriş

Komşuluk ortak bir yerde yaşama ile şekillenen ilişki ve iletişim ağıdır. Bu ilişki ve iletişim ağı komşuluk geleneğini oluşturmaktadır. Bayramda ve özel günlerde komşu ziyareti gerçekleştirmek, yeni komşunun ihtiyaçlarını gidererek hoş geldin ziyaretinde bulunmak ve komşunun düğün/cenaze durumunda komşuya yardımcı olmak başlıca komşuluk gelenekleridir. Komşuluk geleneğinde komşuluk hak ve hukuk zemininde yürütülmektedir. Yunus Emre komşuluk hakkına riayet edilmeden cennete girilemeyeceğini ifade ederken, Dede Korkut komşu hakkını Tanrı hakkı olarak ele almaktadır (Bars, 2022, s. 47). Bu durum toplumsal yaşamda komşuluğa ilişkin bazı söz kalıplarını ortaya çıkarmaktadır. Komşular arasında saygı “komşu hatırı” ve aynı kapıdan işleyen komşu ilişkileri “kapı komşusu” olarak isimlendirilmektedir (Yıldız & Gündüz, 2008, s. 125). Dolayısıyla komşuluk hak temelinde ortaya çıkan ve gündelik yaşam pratiklerini etkileyen bir unsurdur.

Kentleşme ile komşuluk ilişkileri değişmektedir. Çok katlı binalarda birbirini tanımayan ve birbirleri ile iletişim kurmayan kişiler komşuluk ilişkisi içinde yer almaktadır. Bu yapıda dernek, lokal ve kooperatif gibi farklı yapılar ile komşular arasındaki iletişim sağlanmakta, problemler yerel yönetim ve STK tarafından çözüme kavuşturulmaktadır. Bu nedenle komşuluk ilişkilerini güçlendirmek için farklı projeler geliştirilmektedir. Antalya Emniyet Müdürlüğü'nün “Komşu Kollama Projesi” suç oranlarını düşürmek ve komşuluk ilişkilerini tekrar canlandırmak amacıyla kurulan güvenlik sistemidir (İçişleri Bakanlığı, 2009, s. 45). Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın ‘Komşum Projesi’ ile gönüllü gençler yurtlarda hazırlanan fazla yemekleri belirlenen komşulara ulaştırarak israfın önlenmesine katkıda bulunmaktadır (Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2024). Komşuluk geleneğinde etkili olan bir diğer unsur dijitalleşmedir. Dijital iletişim teknolojileri gündelik yaşamda yaygınlaşmakta ve iletişimde farklı sanal uygulamalar devreye girmektedir. Komşuluk geleneğinin temel kalıpları bu sanal uygulamaların etkisi ile değişmektedir. Bu duruma örnek olarak “Youtube Kırklamaları” verilebilir.

Kırklama geleneğinde yeni doğan bebek 40 gün dışarıya çıkarılmadan özel ilgiye tâbi tutulmaktadır. Komşular doğum yapan annenin ihtiyaçlarını karşılamakta ve ev işlerinde anneye yardımcı olmaktadır. Kırkıncı günde bebeğin riskli olan dönemi atlatmasının verdiği sevinçle bir tören gerçekleştirilmektedir (Sevil ve diğerleri, 2014, s. 111). Bu törende komşular bir araya gelmekte ve çeşitli hediyeler ile anne ve bebeğin hayata katılmasını kutlamaktadır. Dijital kültür ile kırklama geleneği “Youtube Kırklamaları”na dönüşmektedir. Youtube Kırklamalarında bebeğin yıkanması videoya çekilmekte ve bu video internette herkesin erişimine açık olacak şekilde paylaşılmaktadır. Youtube Kırklamaları aracılığıyla doğal ev ortamında gerçekleştirilen gelenek değişen yaşam koşullarına bağlı olarak dijital ortama evrilmekte ve adeta yeniden üretilmektedir (Karakaş & Araz, 2021, s. 12). Komşular da sanal ortamdaki törene katılarak duygularını paylaşmaktadır. Dolayısıyla dijital kültür, kendi içinde gelenekleri dönüştürerek komşuluk ilişkilerini farklı bir boyutta yapılandırmaktadır.

Bu çalışma, komşuluk geleneğinde dijital kültür ile ortaya çıkan değişimi incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın teorik çerçevesini Ray Oldenburg tarafından geliştirilen üçüncü mekân kavramı ve Steinkuehler ve Williams'ın gerçekleştirdiği “Here Everybody Knows Your (Screen) Name: Online Games As Third Places” isimli çalışma oluşturmaktadır (Steinkuehler & Williams, 2006). Steinkuehler ve Williams, çok oyunculu çevrimiçi oyunlarda kişilerin farklı işbirlikleri geliştirdiklerini ve oyuncuların gruplarda üçüncü mekân olgusu

kapsamında farklı bir sosyalleşme türü içinde bulduklarını ifade etmektedir. Steinkuehler ve Williams'ın bu araştırması referans alınarak çalışmada dijital kültürün etkisi ile sanal topluluktaki komşuluk ilişkilerinin farklı bir sosyalleşme türü olduğu ifade edilmiştir. Sanal toplulukta komşular bir araya gelmekte, bilgi alışverişi yapmakta ve birbirlerine destek olmaktadır. Böylece komşuluk ilişkileri komşuluk geleneğinde yer alan rutin kalıplardan farklı bir şekilde ve sanal topluluk içinde devam etmektedir.

Çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 1999, s. 217). Çalışmada doküman analizi ile dijitalleşme, dijital kültür, üçüncü mekân ve sanal topluluk kavramları temelinde belgeler sınıflandırılmış, farklı sanal uygulama ve gruplar ile komşuluk ilişkileri analiz edilmiştir. Bu kapsamda çalışmada “Hoplr”, “Bi’Komşu”, “Kapiyitiklat.com” ve “Komşu Meclisi” dijital komşuluk uygulamaları ve Facebook/WhatsApp grupları ile dijital kültürde ortaya çıkan komşuluk ilişkileri örneklendirilmiştir. Bu grup ve uygulamalar ile sanal topluluktaki komşuluk ilişkileri dayanışma ve paylaşma gibi geleneksel komşuluğa ilişkin değerlerin uygulama alanını genişletirken, kişisel verilerin korunması ve iletişim boyutunda bazı problemleri ortaya çıkarmaktadır. Çalışmanın özgünlüğünü komşuluk geleneğinin farklı bir sosyal etkileşim türü olarak sanal toplulukta devam ettiğini açıklama çabası oluşturmaktadır.

Türk Toplumunda Komşuluk Geleneği

Türk toplumunda komşuluk ortak bir yerde yaşamının getirdiği kuralları kapsamaktadır. Altay Türkleri’nde aynı avlu ve köyde oturanlara aildaş denilmiştir. Anadolu köylerinde ölüşme ve eşit paylaşma anlamına gelen ülüş (komşu hakkı) kavramı kullanılmıştır (Bayraktar, 2002, s. 130). Bu çerçevede komşuluk, sosyal ilişkiler kuran ve sayı bakımından çok fazla olmayan ailelerden kurulu küçük yerel yapıdır (Yıldız & Gündüz, 2008, s. 125). Türk toplumundaki komşuluk geleneğinde mahalle kültürünün önemli bir etkisi söz konusudur. Erkekler cami ve kahvehane gibi mekânlarda sosyal etkileşimde bulunurken, kadınlar evlerde bir araya gelmektedir (Türkan, 2018, s. 204). Mahalle kültürü içinde komşular güven içinde ilişkilerini yürütmekte ve dayanışma ile birbirlerine yardım etmektedir.

Komşuluk ile ilgili farklı atasözleri bulunmaktadır. “Ev alma komşu al” ve “kötü komşu insanı mal sahibi yapar” atasözlerinde komşuluk ilişkilerinde mekânın önemi vurgulanmaktadır. “Yakın komşu, uzak akrabadan yeğdir” atasözünde komşuluğun akrabalıktan daha yakın bir ilişki ağına sahip olduğu belirtilmektedir. “Komşu komşunun külüne muhtaçtır” atasözünde komşuluk ilişkilerinde yardımlaşma vurgulanmaktadır. “Komşuda pişer bize de düşer” atasözü ile komşunun güzel bir şeye kavuşması durumunda bu güzelliğin bize ulaşacağı belirtilmektedir (Bars, 2022, s. 39). “Komşu iti komşuya üremez” atasözünde komşunun başkalarını incitse bile komşusuna zarar vermeyeceği ifade edilmektedir. “Tuz Ekmek Hakkı” komşuluk ilişkilerinde vefayı göstermektedir (Yıldırım, 2019, s. 428). Dolayısıyla komşuluk bazı değerler temelinde toplumsal yaşamda ilişkileri yapılandırmaktadır.

Türk toplumunda bölgeden bölgeye değişen komşuluk gelenekleri olmakla birlikte başlıca komşuluk gelenekleri her bölgede kendisine yer bulmaktadır. Bayramda ve özel günlerde ziyaret gerçekleştirmek, yeni komşunun ihtiyaçlarını gidererek hoş geldin ziyaretinde bulunmak, düğün ve cenazede komşuya destek olmak ve memleketine giden komşunun evini gözetmek başlıca komşuluk gelenekleridir. Ayrıca esnaflar komşu esnafların kazancı önemsenmekte ve onların

siftahı bir an önce yapmalarını istemektedir (Özdal, 2023, s. 31). Bu noktada kendilerine gelen müşteriyi komşu esnaflara gönderen esnaflar ticareti komşuluk hakkı ile yürütmektedir.

Türk toplumunda komşuluk geleneğinde yiyecek ve içecek ikramının özel bir yeri bulunmaktadır. Komşunun verdiği yiyecek kabını yine bir yiyecek ile komşuya geri vermek, komşuyu imrendirmemek için yiyecekleri görünür bir şekilde taşımamak ve evde pişirilen yemeği komşu ile paylaşmak esastır. Komşuluk geleneğinde bazı yiyecek ve içecek ikramları komşuluk ilişkilerinde önemlidir. Hicri takvimde Muharrem ayının onuncu gününde evde pişirilen aşure tüm komşulara dağıtılmaktadır. Ramazan ayında mahalle iftarında tüm komşular aynı sofrada buluşmakta ve Kurban Bayramı'nda ihtiyacı olan komşular gözetilmektedir.

Kahve ikramının komşuluk ilişkilerinde sembolik bir anlamı bulunmaktadır. Kültürümüzde kahve sohbetin oluşmasında işlevseldir. “Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır” ve “Gönül ne kahve ister ne kahvehane, gönül sohbet ister kahve bahane” atasözlerinde kahve muhabbet ve misafirperverliğin göstergesi kabul edilmektedir (Dede, 2021, s. 74). Komşu ilişkilerinde kahve ikramı sohbeti pekiştirmekte ve komşuya verilen değeri ifade etmektedir. Dolayısıyla farklı yiyecek ve içecek ikramı ile komşuluk ilişkileri gündelik yaşam kültüründe toplumsal pratikleri şekillendirmektedir.

Osmanlı Toplumunda Komşuluk Geleneği

Osmanlı toplumunda komşuluk ilişkilerinde İslamiyet'in önemli bir etkisi söz konusudur. İslamiyet açısından “komşusu açken tok yatan bizden değildir” hadisi bulunmaktadır. Bu hadise göre dil, din ve ırk gözetilmeksizin komşusunu aç bırakan tok bir Müslüman'ın Hz. Peygamber'in (s.a.v.) çizdiği istikametten yürümediği açıklanmaktadır (Can, 2013, s. 218). İslam hukukçusu İbn Hazm, bir mahallede açlık sebebi ile birisinin ölmesi durumunda o mahalledeki herkesin o kişinin katili olacağını ifade etmektedir (Bulut & Savaş, 2022, s. 294). İslamiyet açısından bir kişinin evini komşusunun evinden fazla yükseltmemesi, komşuya saygının anne saygısı mertebesinde olması, komşunun ayıplarının araştırılmaması ve kişinin aynı çevre içindeki kırk ev halkına akrabaları gibi ikramda bulunması söz konusudur (Hakkı, 2021, s. 547-549). Bu noktada bir kişinin kendisine yakın olan kırk ev, komşu olarak kabul edilmekte ve kişi bu kırk evden komşu olarak sorumlu tutulmaktadır.

Osmanlı'da İslam dininin koyduğu kurallar çerçevesinde komşuluk hakları gözetilmektedir. Bir fıkıh kuralı ile kişiler komşu manzarasının kapatılmamasına dikkat ederek ev inşa etmektedir (Bulut & Savaş, 2022, s. 294). Evin pencereleri komşu evlerinin içini göstermeyecek şekilde inşa edilmekte ve bu durumun ihlalinde mağdurlar mahkemeye başvurmaktadır (Çiftçi, 2017). Osmanlı'da mahalledeki evlerin üst kat pencereleri sokağa açılmaktadır. Bu durumun temel nedeni kapıya gelen kişiye göre evin hanımı veya beyi tarafından kapıdaki kişinin karşılanmasıdır. Bu pencereye “Kim Geldi Penceresi” denilmektedir. Bu pencere ile kişinin kendisini göstermeden dışarıyı görebilmesi “içeriden yapılan denetimin, kökleşik değer yargılarının ve sosyal dokunun mekânsal bir dışavurumunu izah etmektedir” (Kurt, 2020, s. 1381). Kapı tokmakları komşuluk ilişkilerini düzenlenmektedir. Eve kadın komşu geldiğinde ince kapı tokmağını çalarken, erkek komşu kalın kapı tokmağını çalmaktadır (Bulut & Savaş, 2022, s. 295). Tokmak sesine göre evde kapıyı kimin açacağına karar verilmektedir. Ayrıca evin penceresinde sarı çiçek olması o evde bir hasta olduğuna işaret etmektedir. Komşular bu duruma dikkat ederek evin civarından geçerken alçak sesle konuşmakta ve hastaya rahatsızlık vermemeye özen göstermektedir.

Osmanlı'da mahalle kültüründe sınıf ve statü ayrımı gözetilmeden oluşturulan yerleşim planı bulunmaktadır. Bu durum sosyal ilişkilerin güçlü olmasını sağlamaktadır (Şahin & Işık, 2011, s. 224). Sosyal ve ekonomik durumu farklı komşular aynı mahallede birlikte yaşamaktadır. Böylece Osmanlı toplumunda komşuların birbirini tanıdığı, birbirine güvendiği ve birbirlerine mahalle bilinci ile yardım ettiği bir komşuluk geleneği söz konusudur. Bu mahalle kültüründe mimari yapı önemlidir. Mahalledeki kahvehaneler farklı grupların buluştukları ve sosyalleştikleri ortak alandır. Mahalledeki çıkmaz sokak komşuluk ilişkileri açısından işlevseldir. Çıkmaz sokakta belirginleşen mahremiyet kültürü ile evin konumu ve yapısında başlayan duyarlılık mahalleye yansımaktadır (Doğan, 2002, s. 18). Dolayısıyla çıkmaz sokak ile mahallenin mahremiyeti korunarak güvenliğini sağlamaktadır.

Osmanlı toplumunda çocukların komşuluk geleneğindeki rolü önemlidir. Osmanlı'da 4-6 yaşlarındaki çocuklar için "Amin/Dua Alayı" adı verilen bir tören düzenlenmektedir. Devlet yetkilileri tarafından çocuklar evlerinden alınmakta ve mahallenin duası ile tören eşliğinde okula getirilmektedir. Tüm mahallenin bu törene katılması nedeniyle tören, önemli bir mahalle geleneğini oluşturmaktadır (Bulut & Savaş, 2022, s. 292). Tören ile çocuklar mahallenin himayesine girmekte ve tüm çocuklar mahalle kültürü içinde ayrım gözetilmeden korunmaktadır. Böylece çocuklar komşu çocukları ile kaynaşmakta, mahalle kültürüne entegre olmakta ve komşuluğu öğrenmektedir.

Osmanlı'da mahalle kültürünü şekillendiren bir başka olgu sadaka taşıdır. Sadaka taşı mahallede bulunan küçük taş sütunlara denilmektedir. Sadaka taşına isteyen kişi sadaka bırakmakta, yardıma ihtiyacı olan kişi ihtiyacı olan miktarı buradan almaktadır. Sadaka taşı ile insan onuru kırılmadan mahalle kültürü içinde yardımlaşma gerçekleşmektedir (Bayhan, 2010, s. 25). Bu yardımlaşma ile hırsızlık ve isyan gibi kötülüklerin önlenerek mahallede huzur ortamı oluşmaktadır (Sadaka Taşı, 2019). Dolayısıyla bu taşlar ile mahallede aynı sosyal statüye sahip komşular arasında zarif bir yardımlaşma şekli ortaya çıkmıştır.

Osmanlı'da meydan çeşmeleri komşuluk ilişkilerinde önemlidir. Meydan çeşmelerinin etrafında halk toplanarak sohbet etmekte ve satıcılar bu halk kalabalığı arasında ticaret yapmaktadır (Koçyiğit, 2019, s. 352). Ayrıca mahalle çeşmeleri komşuların birbirleri ile iletişim kurmasına aracılık etmektedir. Evlerde su bulunmadığı için çeşmeye giden Osmanlı kadınları mahremiyet düşüncesi ile örülen yüksek duvarlı evlerinden çıkmakta ve burada sosyalleşmektedir (Kuban, 2007, s. 600, aktaran Bulut & Savaş, 2022, s. 289). Dolayısıyla Osmanlı'da komşuluk geleneği mahalle çeşmeleri, sadaka taşları, çıkmaz sokaklar, kapı tokmakları ve evlerin önüne koyulan çiçeğe kadar saygı ve mahremiyet unsurları temelinde kendisine yer bulmuştur.

Kentleşme ve Komşuluk İlişkileri

Kentleşme ile ortaya çıkan değişim nüfus hareketliliğine sebep olmakta ve kentlere göçü artırmaktadır. İnsanların bulunduğu sosyal ve doğal çevreden ayrılarak başka bir mekâna yerleşmesi ekonomik, sosyal ve kültürel geçişkenliği hızlandırmaktadır (Ekici & Tuncel, 2016, s. 219). Böylece sosyo-ekonomik olarak farklı komşular çok katlı binalarda birlikte yaşamaktadır. Ancak farklı kültüre sahip komşular mekânsal anlamda birbirlerine yakın olmakla birlikte zihniyet anlamında farklı dünyaların insanlarıdır (Akdoğan, 2009, s. 113). Farklı yaşam tarzlarına sahip insanlar arasında sosyalleşme için ortak mekân problemi ve kent yaşamındaki faktörlerden dolayı komşuluk ilişkileri değişmektedir. Ayrıca alt yapı hizmetlerinin yerel yönetim tarafından

karşılanması ve sosyal dayanışmanın yerini STK'lara bırakması sonucunda bazı komşuluk gelenekleri yok olmaktadır. Bu duruma Şivlilik geleneği örnek olarak verilebilir.

Şivlilik, Regaib Kandili'nin sabahından başlayıp akşamına kadar gerçekleştirilen Konya'ya özgü bir gelenektir (Görgülü, 2018, s. 72). Şivlilik günü öncesindeki gecede akşam namazından sonra çocukların katılımı ile mahalle sakinleri sokağa çıkararak fener alayı gerçekleştirilmektedir. Şivlilik günü çocuklar önce komşu evlerini daha sonra civardaki tüm evleri maniler eşliğinde gezerek kendileri için hazırlanan gıda ve hediyeleri almaktadır. Bu gelenek ile çocuklar komşuluğu öğrenmekte ve mahalledeki komşular arasında muhabbet ortaya çıkmaktadır (Arslan & Meydan, 2023, s. 1131). Günümüzde bu gelenek değişmektedir. Şivlilik bazı evlerde dağıtılmamakta ve Şivlilik toplayan çocuk sayısı azalmaktadır. Kentleşmenin etkisi ile mahallede gerçekleştirilen fener alayını Belediye organize etmekte ve komşular tarafından dağıtılan Şivlilik Belediye tarafından karşılanmaktadır (Selçuklu Belediyesi, 2024). Bu noktada gelenek Belediyenin çeşitli etkinlikleri ile yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Kentleşme ile komşuluk ilişkilerinde ortaya çıkan değişime başka bir örnek taziye geleneğinde yaşanmaktadır. Geleneksel komşuluk ilişkilerinde ölüm ile ortaya çıkan acı komşular tarafından paylaşılmaktadır. Erzurum'da cenaze evine komşular destek olmak amacıyla yemek göndermektedir (Bolçay, 2014, s. 117). Defin işlemleri komşuların desteğiyle yürütülmektedir. Kentleşme ile cenaze evi taziye evine dönüşmektedir. Taziye evinde kentli davranış kalıpları ile şekillenen bir ölüm töreni söz konusudur (Parin ve diğerleri, 2012, s. 222). Zira komşuların cenaze evine yemek göndermesi yerine taziye evinde yemek şirket tarafından karşılanmaktadır. Batman'daki taziye evindeki yemek masraflarına komşular destek olmaktadır (Balık, 2019). Ayrıca defin işlemleri Belediyenin desteği ile gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla günümüzde kentleşme ile komşuluk ilişkileri farklı yapıların etkisi ile değişmektedir.

Dijital Kültür ve Sanal Toplulukta Yaşam Biçimi Olarak Komşuluk

Kültür etimolojik olarak zengin bir içeriği sahip olmasından dolayı dört farklı şekilde kullanılmaktadır. Bilim çerçevesinde kültür uygarlığa tekabül ederken, beşeri alanda kültür eğitim sürecinin bir ürünüdür. Estetik alandaki kültür güzel sanatları kapsarken, maddi ve biyolojik alandaki kültür üretme, tarım, çoğaltma ve yetiştirme anlamlarına karşılık gelmektedir (Güvenç, 1996, s. 97). Malinowski'nin kültür teorisinde kültür beş temel başlıkta incelenmektedir. Kültür temelde bir araçtır ve çeşitli unsurları karşılıklı birbirine bağlayan bir bütündür. Kültür nesne, eylem ve zihniyet sistemidir ve kurumlar halinde örgütlenmektedir. Etkinlik türüne göre kültürde bazı yanlar ayırt edilmektedir (Malinowski, 1992, ss. 21-22). Kültür bir araç olarak ihtiyaçların karşılanmasında işlevsel olmakta ve somut problemlerin çözülmesinde devreye girmektedir. Malinowski bu duruma "teknolojik gelişme içinde motorlu araç atı bir vuruşta püskürttü" örneğini vermektedir (Malinowski, 1992, s. 60). Atın yerine motorlu aracın toplumun ihtiyacında işlevsel olması kültürel boyutta anlamlıdır.

Dijitalleşmenin etkisi ile dijital kültür ortaya çıkmaktadır. Bu kültür çeşitli alanlarda insan yaşamını değiştirmektedir (Gere, 2008). Bu değişim öncelikle ağlarda ortaya çıkmaktadır. Ağ birbirleri ile bağlantılı düğümler dizisidir (Castells, 2013, s. 622). Kent yaşamında siyaset, iletişim ve kültür ağları bulunmakta, insanlar bu ağ yapısı içinde sosyal etkileşime girmektedir. Bu ağlar arkadaşlık, kişiler arası bağlar ve diğer bağlar gibi ikincil ilişkileri de içeren geniş bir bağlamda meydana gelmektedir (Wellman & Leighton, 2013, s. 58). Sosyal etkileşimin ağlar vasıtasıyla gerçekleştirildiği ortamda dijital kültür oluşmaktadır. Dijital kültür teknolojinin bireylerin duygu

ve düşüncelerini, iletişim ve etkileşim kurma biçimlerini, değer yargılarını ve tüm bunların toplamı olan kültürü önemli ölçüde şekillendirmektedir (Koç, 2022, s. 500). Nitekim sanal toplulukta farklı kimlik ve kültürler sosyal etkileşime girmekte, bu etkileşim kendi içinde farklı değer, norm ve alışkanlıkları üretmektedir.

Dijital kültürde zaman ve mekânın ötesinde bir araya gelen insanlar fikir alışverişinde bulunmakta ve deneyimlerini paylaşmaktadır. Bu duruma örnek olarak “Yeni Gelin Evleri” Facebook sayfası verilebilir. Bu sayfada yeni gelinler sanal bir topluluk içinde deneyimlerini paylaşmaktadır. Topluluk sayfası toplumun her kesiminden kadın kullanıcıları “yeni evlenmiş ev kadınlığı” ortak paydasında buluşturur, meşru ilişkiler geliştirdiği bir platform olarak kapsayıcı bir sanal topluluk profili oluşturmaktadır (Keskin vd., 2018, s. 897). “Yeni Gelin Evleri” Facebook sayfasında yemek tarifi, bütçe yönetimi ve ev dekorasyonu gibi başlıklarda bilgi alışverişi gerçekleşmekte ve deneyim paylaşılmaktadır. Dolayısıyla yeni gelinler komşuluk ilişkilerini birbirlerini tanımadan ve ev ziyaretinde bulunmadan sanal toplulukta yürütmektedir. Bu durum komşuluk ilişkilerini üçüncü mekân olgusuna yaklaştırmaktadır.

Üçüncü mekân kavramı Ray Oldenburg tarafından geliştirilmiştir. Bu kavram sosyal etkileşimin gerçekleştiği fiziksel mekânlar için kullanılmaktadır. İlk önemli mekân ev iken, rekabet ve üretkenliğin olduğu alan olan iş yeri ikinci önemli mekândır. Sanayileşme ile çalışma mekânının ikamet mekânından farklılaşması sonucunda bu iki mekân birbirinden ayrılmıştır (Oldenburg, 1991, s. 16). Üçüncü mekân bu iki mekândan farklı olarak özgür, resmiyetten uzak, eğlenceli, rahat, ulaşılabilir ve keyif alınan alan olarak herkese açık alandır. Üçüncü mekân evden radikal biçimde farklılıkları olmakla birlikte psikolojik rahatlık ve sağladığı destek açısından “evden uzakta ev gibi”dir ve kullanıcılarına katılımcı ve tarafsız bir hizmet sunmaktadır (Oldenburg, 1991, ss. 40-42). Bu kapsamda kütüphane, park ve kafeler üçüncü mekân kapsamına girmektedir.

Dijital kültür ile üçüncü mekân sanal mekâna dönüşmektedir. Steinkuehler ve Williams’ın “Here Everybody Knows Your (Screen) Name: Online Games As Third Places” başlıklı çalışmasında birden fazla oyuncunun aynı anda bir araya geldiği çevrimiçi video oyunları sanal olarak üçüncü mekân kavramı ile analiz edilmektedir. Steinkuehler ve Williams, çok oyunculu çevrimiçi oyunlarda kişilerin farklı işbirlikleri geliştirdiklerini ve oluşturdukları gruplarda üçüncü mekân olgusu kapsamında farklı bir sosyalleşme türü içinde bulduklarını ifade etmektedir. Bu çerçevede çok oyunculu çevrimiçi oyunlar (MMO-Massively Multiplayer Online) bazı oyuncular için üçüncü mekân olgusu kapsamında yaşam döngüsünün bir parçası olmaktadır (Steinkuehler & Williams, 2006, s. 903). Kişiler oyun içinde belirli bir vakit geçirmekte, farklı işbirlikleri ağı geliştirmekte ve topluluk olarak farklı bir sosyalleşme türü içinde etkileşimde bulunmaktadır. Yazarlara göre çevrimiçi oyunlar eğlenceli ortam ve psikolojik rahatlık unsurları ile üçüncü mekân kapsamında yer almaktadır ve çevrimiçi sosyalleşmeyi sağlamaktadır. Bu çerçevede komşuluk ilişkileri de üçüncü mekânın sanal mekâna dönüşmesi sonucunda sanal topluluk içinde gerçekleşmektedir. Komşular sanal topluluk içinde bilgi alışverişinde bulunmakta, birbirlerine yardım etmekte ve problemin çözülmesinde işbirliği yapmaktadır. Böylece farklı bir sosyal etkileşim biçimi olarak komşular ilişkilerini dijital uygulama ve gruplar ile yürütmektedir.

“Şimdi Komşuluk Zamanı” sloganı ile “Bi’Komşu” uygulaması ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan komşular ile bu ihtiyaçları onlar adına karşılayacak kişileri bir araya getirmektedir (Bi’Komşu, 2023). “Hoplr” uygulaması ile eşya ödünç verilmekte, kaybolan hayvanların duyurusu

yapılmakta ve mahalledeki yol çalışmaları öğrenilmektedir. (Karşıyaka Belediyesi, 2023). “Konu Komşu” uygulaması akıllı telefonlar için geliştirilen mahalle içi bilgi ve fotoğraf paylaşım uygulamasıdır (AppAdvice, 2024). “Komşuapp” uygulaması ile komşular diğer komşuları ile haberleşmekte, yardımlaşmakta ve yerel yönetime ulaşmaktadır (Komşuapp, 2023). “Kapiyitiklat.com” uygulamasında dijital olarak komşu kapısı tıklatılmakta, aidat ödenmekte ve yönetim duyuruları takip edilmektedir (Kapiyitiklat.com, 2024). “Komşu Meclisi” uygulaması ile kişiler kent ile ilgili öneri sunmakta ve gündemdeki konuları tartışmaktadır (Erdoğan, 2020). Tüm bu uygulamalar ile komşular fiziki temas kurmadan ve yüz yüze görüşmeden ilişkilerini yürütmektedir.

Komşuluk ilişkileri Facebook grupları ile yürütülmektedir. İtalya'nın Bolonya kentinde yaşayan bir kişi komşuları ile tanışma imkânı bulamadığı ve oğlunun arkadaş edinmesini kolaylaştırmak için “Fondazza Sokağı” Facebook grubunu kurmuştur. Bu grup sanal medyada bir akıma dönüşerek Güney Amerika ve Yeni Zelanda'da çok sayıda “sosyal cadde” kurulmasına neden olmuştur (NTV, 2015). Kanada'da hayata geçen “Facebook Neighborhoods” uygulamasında bölgedeki işletme/parklara puan vermekte ve bu yerlerin favori mekân olması sağlanmaktadır (Shiftdelete, 2021). “Kurtuluş Komşu Ağı” 2016 yılında komşular arasında dayanışma ağının oluşturulması amacıyla kurulmuştur (Kurtuluş Komşu Ağı, 2024). “eKomşu” Facebook grubu komşular arası yardımlaşma ve etkileşimi artırmayı amaçlamıştır (eKomşu, 2024). İstanbul Kadıköy ilçesinde “34710 Ladies” isminde kurulan Facebook grubunda eşinden boşanmak isteyen bir kadının avukat desteğinden ilk defa botoks yaptırmak isteyen başka bir kadının doktor tavsiyesine kadar grupta farklı talepler paylaşılmaktadır (Özavcı, 2021). Bu farklı gruplarda komşuluk ilişkileri sanal topluluk içinde ve sosyal etkileşim ile gerçekleştirilmektedir.

Komşuluk ilişkileri WhatsApp grupları ile yürütülmektedir. Komşu WhatsApp grubu ile komşular birbirleri ile mesajlaşmakta, sesli ve görüntülü konuşma yapmakta, video, fotoğraf ve dosya paylaşmaktadır. Bu gruplarda etkinlik planlanmakta, duygular paylaşmakta ve bilgi alışverişi yapılmaktadır. Komşu WhatsApp grubunda komşular birbirlerini tanımadan ve isimlerini bilmeden grupta yer almakta, günlere katılmadan sosyalleşme sağlanmakta ve ihtiyaçlar paylaşılmaktadır (Kadınlar Kulübü, 2023). İzmir'de kurulan “Kanatsız Melekler İyilik WhatsApp Grubu” 1023 üye sayısı ile komşulara eşya yardımı yapmakta ve iş arayanların istihdamına katkı sağlamaktadır (Gündeme Bakış, 2024). Komşular birbirlerini tanımadan ve yakın bir ilişki kurmadan ihtiyaçları doğrultusunda bu gruplarda yer alabilmektedir. Nitekim bu çerçevede ilişkilerini yürütmek isteyen komşular için sanal topluluklar oldukça işlevseldir.

Komşu WhatsApp grubu site yönetiminde bir yönetim aracı olarak yer almaktadır. Toplantıyı planlama, toplantıya çağırma ve tebligat işlemleri yerine Komşu WhatsApp grubunda kararlar hızlı, kolay ve etkili bir şekilde alınmaktadır. Komşu WhatsApp grubu hırsızlık ve yangın gibi acil durumlarda işlevseldir. Antalya'da bina sakinleri tarafından WhatsApp gruplarından komşuların birbirlerini uyarması ile binaya giren hırsız yakalanmaya çalışılmıştır (İHA, 2023). İstanbul Beylikdüzü ilçesinde 14 katlı binada meydana gelen patlama öncesinde bina sakinlerinin gece boyunca WhatsApp grubunda gaz kokusunu konuştuğu ancak ihbar yapmadığı tespit edilmiştir (İnternet Haber, 2024). Bu noktada Komşu WhatsApp grubu bilgi alışverişi ile hızlı hareket edebilme ve problemi çözebilme kapasitesine sahiptir.

Komşu WhatsApp grubundaki sanal komşuluk ilişkileri yeni bir kültürü ortaya çıkarmaktadır. Bu kültür kendi içinde bazı kural ve yaptırımlara sahiptir. Bazı Facebook

gruplarında dini ve politik konuların konuşulması yasaklanmakta ve camdan çöp atan komşular ifşa edilmektedir (Coşkunarda, 2020). Komşu WhatsApp grubunda kişisel verilerin ihlalinde problem yaşanmaktadır. Denizli’de bir site yöneticisi aidat borçlarını Komşu WhatsApp grubunda yayınlaması üzerine kişisel veri ihlali gerekçesi ile şikâyet edilmiştir (Armutçu, 2021). Bu gruplarda başlayan tartışma kavgaya dönüşebilmektedir. WhatsApp grubunda başlayan tartışma sonucunda Kayseri’de silahlı kavgada iki kişi yaralanmış, Kocaeli’nde komşular birbirine ateş açmıştır (NTV, 2024; Sabah, 2025). Tüm bu unsurlar dikkate alındığında sanal topluluktaki komşuluk ilişkilerinin bir yaşam biçimine dönüştüğü kabul edilebilir.

Sonuç

Bu çalışma, komşuluk geleneğinde dijital kültür ile ortaya çıkan değişimi incelemeyi amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, sanal uygulamaların komşuluk geleneğini etkilediğini göstermektedir. Çalışma, sanal toplulukta komşuluk ilişkilerinin komşuluk geleneğindeki bazı temel kalıpları değiştirdiğini, bazı kalıpların ise sanal toplulukta dönüşerek devam ettiğini ortaya koymuştur. Komşular arasında sanal uygulamalar komşuluk geleneğinin temel değerleri olan dayanışma ve yardımlaşmayı güçlendirmektedir. Bu uygulamalar bilgi alışverişini sağlamakta, acil durumlarda koordineli hareket imkânı sunmakta ve yönetime katılımı artırmaktadır. Ancak sanal gruplarda veri ihlali, dezenformasyon ve iletişim eksikliği komşuluk ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Bu noktada sanal topluluktaki komşuluk ilişkileri ile komşuluk geleneğinde önemli bir ayrımın olduğu kabul edilebilir. Zira komşuluk geleneği temelde yüz yüze görüşme, fiziksel olarak bir arada bulunma ve fiziki mekân olarak mahalleye tekabül etmektedir. Sanal mekân ve sanal topluluk içinde ortaya çıkan komşuluk ilişkileri ile bu temel zemin önemli ölçüde işlevini kaybetmektedir. Çalışma sadece literatüre dayalı olduğu için komşuluk ilişkilerinin sanal toplulukta derinlemesine incelenmesinde sınırlı kalmıştır. Ancak çalışma, sanal uygulamaların komşuluk ilişkilerinde birleştirici ve ayrıştırıcı işlevi ile analizi için farklı araştırmalara önemli bir perspektif sunmaktadır.

Extended Abstract

The neighborhood is a spatially interconnected network defined by how we live and share an area. This web of relationships and communication forms the underlying network of neighborhood tradition. Urbanization and digitization are transforming neighborhood relationships. Neighborhoods still exist for people who may not know or interact with each other in multi-story buildings. The aim of this study is to explore the transformation of the local neighborhood in relation to digital culture. This research is grounded in the theoretical framework established by Stinkier and Williams, who argue that digital culture is "Here Everyone Knows Your (Screen) Name: Online Games as Third Place." Stinkier and Williams further assert that in multiplayer online games, individuals adopt various modes of collaboration and engage in individualized socialization for the game, which is integral to the third-place phenomenon. This investigation, supported by Stinkier and Williams’ findings, hypothesizes that neighborhood relations in virtual communities represent a distinct form of socialization shaped by digital culture. Stinkier and Williams similarly analyze multiplayer online games, exploring how people engage in diverse collaborations, the political economy of the third space, and one form of socialization that exists within the third space phenomenon. According to Stinkier and Williams, some players view these games as a way of life, participating in a cycle of existence. Players increasingly invest time in the game, which leads to various collaborations and intense online socialization. The

authors argue that online games create enjoyable, amusing environments and psychological safety, allowing entry into the third space online social mechanism. Neighborly relations also play a role as the virtual community evolves. Neighbors depend on one another for information, assist each other while enjoying their time, and strive to collaborate when challenges arise. As a distinct form of sociality, neighbors can interact in digital apps and groups to their advantage. Within this virtual community, neighbors are present, support one another, and share information. Thus, neighborhood ties do not differ from traditional neighborhoods, maintaining regularities within virtual communities. Research documents were coded with concepts of digitization, digital culture, third place, or virtual community in a thematic analysis. The solidarity and cooperation that are core values of a traditional neighborhood are facilitated by physical interactions among neighbors, which translate into virtual applications. These applications enable information exchange, coordinated responses to emergencies and problem-solving, and increased participation in governance. However, data breaches and misinformation in these isolated sub-groups have damaged neighborly relations. The new norm of virtual neighbor relations in Neighbor WhatsApp Groups adheres to its own rules and sanctions. In Facebook groups, some are outright banning discussions about religion and politics. A WhatsApp group in Kayseri reported injuries to two individuals due to an armed altercation stemming from an issue that began on WhatsApp, while neighbors in Kocaeli exchanged gunfire. All these incidents illustrate that interactions among neighbors in virtual communities represent a distinctly different way of life. There are significant differences between online neighborhood relations and traditional ones. Traditional neighborhoods fundamentally rely on face-to-face interactions, co-residence, and the neighborhood as a physical space. In this sense, this foundational aspect has been largely diminished by neighborhood relations in virtual spaces and communities.

Kaynakça

- Arslan, N. & Meydan, A. (2023). Konya’da sürdürülen şivlilik geleneğinin sosyal bilgiler dersi kültür aktarımı açısından değerlendirilmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13 (2), 1125-1140. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1273008>
- Armutçu, O. (2021, 12 Temmuz). *Aidat borçlu listesini kapiya asmayın*. <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/oya-armutcu/aidat-borclu-listesini-kapiya-asmayin-41851360>
- AppAdvice (2024, 27 Aralık). *Konu komşu*. <https://appadvice.com/app/konu-kom-c5-9fum/1366155048>
- Bayhan, A. (2010). Türk kültürü’nde sadaka taşlarına Çankırı’ dan bir örnek: Çivitçioğlu medresesi sadaka taşı. *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, 5-6, 25-27.
- Bi’komşu (2023, 17 Eylül). *Bi’Komşu*. <https://bikomsu.com/>
- Balık, H. (2019). *Modern dönemde taziye geleneği: taziye evleri* (Batman örneği). (Yayımlanmamış Yüksel Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Bars, M. E. (2022). Türk kültüründe komşuluk ve “Kitab-i Müstakim”e göre komşuluğun esasları. *Bingöl Araştırmaları Dergisi*, 17, 35-52. <https://doi.org/10.53440/bad.1191684>.

- Bayraktar, F. (2002). ‘Komşu’ sözcüğü üzerine. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (2), 129-138.
- Bozkurt, G. (1996). *İnsan ve kültür*. Remzi Yayınları.
- Bolçay, E. (2014). Erzurum’da cenaze gelenekleri. *Türkbilig*, 28, 111-118.
- Bulut, C. & Savaş Y. P. (2022). Osmanlı İmparatorluğu’nda sosyo-kültürel yapısı ile mahalle. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 48, 281-301. <https://doi.org/10.30794/pausbed.903923>.
- Can, A. (2013). Kur’an ve Sünnet ışığında komşuluğun yeri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21, 203-343.
- Castells, M. (2013). *Ağ toplumunun yükselişi*. (Çev. E. Kılıç). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Coşkunarda, G. (2020, 14 Kasım). *Ev alma, e-komşu al*. <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hurriyet-cumartesi/ev-alma-e-komsu-al-41662260>
- Çiftçi, B. (2020). Osmanlı’da ev ve ev eşyaları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 461-476.
- Doğan, İ. (2003). Korumacılığın geleneksel kent kültüründen çıkarması gereken dersler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35, 15-23.
- Dede, A. (2021). *Toplumsal bir olgu olarak kahve*. 3. Uluslararası Sosyal Bilimler ve İnovasyon Kongresi
- Erdoğan, O. (2020). Yerel politikaların şekillenmesinde dijital demokrasi uygulaması olarak Antalya Muratpaşa belediyesi komşu meclisi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3 (1), 48-60. <https://doi.org/10.33712/mana.718879>.
- Ekici, S. & Tuncel, G. (2016). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), 9-22. <https://doi.org/10.20493/bt.71783>
- EKomşu (2024, 15 Temmuz). *Hakkımızda*. <https://www.facebook.com/eKomsu.com.tr/about>
- Gere, C. (2008). *Digital culture*. (Second Edition). Reaktion.
- Gündeme Bakış (2024, 29 Eylül). *Basit bir Whatsapp grubu büyüdü. 1023 iyilik meleşti iş başında!*. <https://www.gundemebakis.com/basit-bir-whatsapp-grubu-buyudu-1023-iyilik-melegi-is-basinda>
- Gençlik ve Spor Bakanlığı (2024, 5 Mart). *Komşum*. <https://biz.gsb.gov.tr/page/yurt/komsum/>
- Görgülü, D. (2018). Konya’da aşure, Şivlilik ve fener alayı geleneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5 (12), 66-82.
- İnternet Haber (2024, 7 Aralık). *Beylikdüzü’ndeki patlamada bina sakinlerinin WhatsApp yazışmaları ortaya çıktı*. <https://www.internethaber.com/beylikduzundeki-patlamada-bina-sakinlerinin-whatsapp-yazismalari-ortaya-cikti-2383098h.htm>
- İçişleri Bakanlığı (2009). *Yeni fikirler ve örnek uygulamalar*. Strateji Geliştirme Başkanlığı.

- İHA (2023, 10 Mart). *Apartmanın WhatsApp grubu, hırsızın 2 saatlik planını alt üst etti*. <https://www.iha.com.tr/video-apartmanin-whatsapp-grubu-hirsizin-2-saatlik-planini-alt-ust-etti>
- Karşıyaka Belediyesi (2023, 5 Temmuz). *Dijital komşuluk uygulaması ilk kez Karşıyaka’da*. <https://www.karsiyaka.bel.tr/dijital-komsuluk-uygulamasi-turkiyede-ilk-kez-karsiyakada>
- Komşuapp (2023, 5 Temmuz). *Komşu sosyal medyası*. <https://komsuapp.com/tr/index.asp>
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (2025, 8 Mart). Kocaeli’de "komşuluk hakkı" projesi iftar sofraları daha bereketli. <https://www.kocaelitv.com.tr/haber/24067470/kocaelide-komsuluk-hakki-projesi-iftar-sofralari-daha-bereketli>
- Kapıyitiklat (2024, 28 Şubat). *Bizden haberler*. <https://kapiyitiklat.com/blog>
- Koçyiğit, F. (2019). Osmanlı mimarisinde meydan çeşmeleri. *Akdeniz Sanat 21. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, 339-354.
- Koç, R. (2022). Dijitalleşen kültür ya da kültürün dijitalleşmesi: dijital kültür kavramı. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 15 (38), 500-513. <https://doi.org/10.12981/mahder.1112610>.
- Kurt, B. (2020). Manilerde sosyal mekân tezahürü: pencerede söylenen maniler. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 13 (32), 1376-1389. <https://doi.org/10.12981/mahder.802594>.
- Karakaş, R. & Araz, B. (2021). Geleneğin dönüşümü örneği olarak dijital bir kırklama: “Youtube kırklaması”. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 26, 1-13.
- Kurtuluş Komşu Ağı (2024, 2 Şubat). *Kurtuluş komşu ağı*. <https://www.facebook.com/groups/komsukurtulus>
- Keskin, S., Polat, S. & Uzun, İ. (2018). Sosyal medyada yeniden üretilen kadın rolleri: ‘yeni gelin evleri’ topluluğu örneğiyle. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (61), 892-902, <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2981>
- Kadınlar Kulübü (2023, 23 Şubat). *Komşu Whatsap grubu sorunu*. <https://www.kadinlarkulubu.com/konu/komsu-whatsapp-grubu-sorunu.1221903/page-4>
- Malinowski, B. (1992). *Bilimsel bir kültür teorisi*. (Çev. H. Portakal). Kabalcı Yayınları.
- NTV (2015, 23 Kasım). *Komşuluk da sosyal medyaya taşındı*. <https://www.ntv.com.tr/teknoloji/komsuluk-da-sosyal-medyaya-tasindi,k2Evzo0TEEuIw92-EVSzWg>
- NTV (2024, 27 Kasım,). *Komşular arasında silahlı kavga: whatsapp grubunda başladı, sokağa taşıtı*. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/komsular-arasinda-silahli-kavga-whatsapp-grubunda-basladi-sokaga-tasti,byS9tToKG0Gn-6t3uahusa>
- Oldenburg, R. (1991). *The great good place*. Marlowe and Company.
- Özdal, A. (2023). Meslek folkloru bağlamında sifteh. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 6, 23-34.

- Özavcı, S. (2021, 26 Kasım). *Komşuluk ölmedi Facebook'ta yaşıyor*. <https://www.istdergi.com/sehir/yasam/komsuluk-olmedi-facebookta-yasiyor>
- Parin, S., Bilgili A. E., & Menak, Z. (2012). Kent(li)leşme pratiğinde yeni bir olgu: taziye evleri ve farklılaşan sosyo-kültürel pratikler. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 212-229.
- Shiftdelete (2021, 6 Mayıs). *Facebook'tan komşular için sosyal medya uygulaması* <https://shiftdelete.net/facebook-neighborhoods-ile-komsuluk-iliskilerinizi-artirin>
- Sadaka Taşı (2019, 5 Kasım). *Sadaka taşları*. <https://www.sadakatasi.org.tr/page/sadaka-taslari/216>
- Steinkuehler, C. A & Williams, D. (2006). Here everybody knows your (screen) name: online games as “third places”. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 11 (4), 885-909.
- Sabah (2025, 26 Ocak). *Whatsapp'ta tartıştı! Kapıya çıkıp ateş açtı*. <https://www.sabah.com.tr/kocaeli/2025/01/26/whatsapp-tartisti-kapiya-cikip-ates-acti>
- Selçuklu Belediyesi (2024, 7 Ocak). *Türkiye'nin en kapsamlı çocuk etkinliği Şivlilik çocuk bayramı başlıyor*. <https://www.selcuklu.bel.tr/p/haber/3583/turkiyenin-en-kapsamli-cocuk-etkinligi-sivlilik-cocuk-bayrami-basliyor/>
- Sevil, Ü., Demirel Bozkurt, Ö. & Hadimli, A. (2014). Günümüzde lohusalıkta devam eden albasması ve kırklama uygulamaları. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 30(1), 111-126.
- Şahin, M. & Işık, E. (2011). Osmanlı'dan Cumhuriyete mahalle yönetimi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 221-230.
- Türkan, H. (2019). *Komşuluk*. İnsani değerlerimiz. (Edit. M. E. Altındış). 195-214. Evrensel Değerler Derneği Yayınları.
- Yıldırım, T. (2019). *Vefa*. İnsani değerlerimiz. (Edit. M. E. Altındış). 415-429. Evrensel Değerler Derneği Yayınları.
- Yıldız, M. C. & Gündüz, M. (2011). *Sosyo-kültürel değişim sürecinde komşuluk*. TÜBİTAK, ARDEB VE SOBAG.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Wellman, B. & Leighton, B. (2013). Networks, neighborhoods, and communities: approaches to the study of the community question. *The Urban Sociology Reader*, 2nd Edition (Edit. Jan Lin & Christopher Mele). 51-58.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Çatışma Beyanı/Declaration of Conflict: Çalışmada kişi ya da kurumlar arası çıkar çatışmasının olmadığı beyan olunur. / It is declared that there is no conflict of interest between individuals or institutions in the study.

Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0